

Tað er fullgjørt Oddagrein

EUROPEISKI felagsskapurin hevur ein fiskivinnupolitikk. Hesin snýr seg ikki einans um stovnsrøkt og burðardýgd. Hesin politikur setur eisini klárt út í kortið, hvar og hvussu. EF samveldið fær naktáð sín tørv á fiski til sín umfatandi fiskivinnuindnað.

VIÐ útliti til eina 40% skerjing av fiskiskapinum í egnum sjógv, sigur tað seg sjálvt, at EF má leita aðrastaðir eftir fiski, skal ikki stórir partur av EF ístaðin leggjast lamin orsakað av rávurtróti. Tað er m.a. av hesi orsök, at týðandi partur av EF-politikki á fiskivinnuoknum snýr seg um, hvar, hvussu og á hvønn hátt hetta stóra samtakið av londum skal fáa nóg mikið av fiski til øll sín mingu virki, og so nógvur ferðir fleiri fiski.

EINHVOR við áhuga fyri fiskivinnupolitisku strategi EF's kann sjálvur kunna seg um hesi viðurskipti. Óðiliga greitt stendur, hvussu nógv tons EF tilskilar sær, úr t.d. tí Norðurlatlantiska oknum, um somu tíð, sum eisini er skilað til, hvussu og á hvønn hátt EF ætlar sær at rekka sín málum.

TAÐ, sum er óvanligt, nýtt og ræðandi er, at samveldið setir sær mál og ger ætlanir um tilfeingi í havi, sum liggja til onnur lond og á ein hátt, sum vóru hesi lond als ikki til. Hetta er líka so óhoyrt, sum tað vildi verja, um tað um okkara viðurskipti við Ísland hevði staðið skrivað, at vit tilskila okkum X-tons av fiski úr Íslandsoknum sjógv, um somu tíð, sum vit eisini hava skrivað niður á hvønn hátt, vit við ymskum illavörðum tiltekum – tilgæðandi tolllógávu, tekniskum handilsforðingum, rumbli á marknaðinum og so framvegis – ætla at skaka Íslandsfiskar myndugleikar tann vegin, ið tænar okkara áhugamálum – í teirra sjógv.

HETTA er einki minni enn ein uppáttur tæna um teim hættum og tí hugunarhátti, ið var galdandi tá imperialisma og koloniveldi byrjaðu sítt óttuspuliga spæl við minni mentum tjóðum. Tað, sum vit uppliva, er eitt slag av nýkolonialismu, har Gæblarnir bert hava fingið ein annan officiell status, verða róptir okkurt annað, verða settir í eitt ótal av nevndum, gangandi aftur sum Torden-skjold soldatar, úttan andlit, hold ella sál. Eitt regime av meinsleysari valdsnýtslu av sonnum kafkanskum slag.

TAÐ sum er so svørt, er, at sjálvt um vit kendu teirra ætlanir, og sjálvt um vit sostatt kundu havt tikið okkara fyrivarni, so letur til, at vit hava latið okkum skakað og forkað just hagar okkara almáttugi móttelvi vildi hava alt fíkið at standa.

VIT eru settir skák mál. Her valdar fjú fullkomin ruðuleiki. Vit sláast upp uppá liv og deyð – meðan tær mekanismur, ið framhaldandi skulu tryggja samveldinum feroyskan fisk, eru fingnar uppáttur á skinnarar og gera just tað arbeiði, sum EF samveldið vil hava: Hálvfabrikata til matvæluindnaðinum í samveldinum.

TAÐ feroyska teiv persónar, ið standa eftir, tekur tú og litur út yvir hin feroyska veggvinnu. Teir daga burtur úr millum tey deyðu rovin: Danski forsætismálaráðharin Poul Nyrup Rasmussen og Feroysa lægmaður Edmund av Oyri Joensen. Og spyrst kann, um hesir menn kunnu sigast ringir, nú teir tykkast virka sambært bestu samfæring? Bæði eru erklærað EF-forskrákarar: Hin fyrri er forseti í einum EF limalandi og hin seinni er lægmaður (forseti?) í einum oyggjabólki, sum hoyrir til EF limalandið Danmark, men sum – í hansara eygum – av irrationellum orsekum ikki eru innlimaðar samveldið. Sum sin politiska setning hevur lægmaður sett sær fyrri at fáa Feroysar – ikki bert inn í EF, men eisini tættari knýtt at Kongeriget Danmark. Logiskt vil tað vera 0-broytingar í ríkisráttarlígu staðuni, lægmaður virkar fyrri. Logiskt er tað amtsstjóðan, ið er loysnin í hansara verð.

TÁ hetta í letuni er politiskt opportunt, er einki meira sjálvsagt, enn at seta tær alternativu loysnirnar inn.

NÚ beint áðrenn menn eru um at fara til hendurs, nú meðan tær politisk Feroysar hava spælt so definitivt fallit, mitt í einum eljstriði, hevur tað eydnast einum grunni undir stýring av tveimum EF forskrákarum at styra stridens æble – Fiskavirking – (ies: Feroyskari fiskivinnu), just hagar, ætlanir hevur verð. 5 til 7 ár fram er EF fyntakurnar Feroysa Fiskavirking og Faroe Seafood Prime tryggjaðar eitt framhald sambært sama pro EF koncepti, sum tað hevur virkað sambært líka síðan byrjan.

ER tað ikki makaleyst flótt, og er tað ikki lagnummar speisemi, at hetta fyntakssemi er tryggjað við seinastu blóðsdróppinum, tað hevur eydnast at vinda burtur úr hesum arma fíki?

ER tað ikki flótt klárað, at hava lagt allar feroyskar nýghugsanir og jarðað allar feroyskan framtakshug við tí peningi, ið var oyramerkur netup til sum liggur í sjálvum heitinum Framtaksgrunnur? Hesin grunnur, sum politiskt er latin upp í hendurnar á tveimum notorisum EF kollektoratum: Feroysa lægmanni Edmund Joensen og statsministrinum danska Poul Nyrup Rasmussen – tveimum heitastu EF talsmonnum í øllum til restandi ívasama felagsskapinum: Rígsfællesskabet Danmark?

Sosialurin

Formenninir í samgonguflokkunum spæla við eld

Framtaksloysnin er neyvan tann besta! Men hava formennirnir í samgonguflokkunum nakað alternativ, ella hava tey hugsað um, hvørji alternativini móguliga kunnu verða, um framtaksloysnin fer fyrri bakka?

Lat tað verða sagt beinan vegin, at eftir míni fatan, er framtaksloysnin ikki tann besta, soleiðis sum henda fyriliggur í løtuni. Í høvuðsheitum eru triggjar orsøkir til, at eg ikki kann taka undir við framtaksloysni, og hesar orsøkir eru:

1. At loysnin hjá framtaksgrunninum framhaldandi letur ávíst øki í landinum (Sandy) liggja í vinnu-loysi.

2. At loysnin forðar fyrri, at fólk á ávísam plássum, sum hava vágafúsar pening, sleppa at keypa síni virkir (Tøroyri, Tøftir og Eiði).

3. At loysnin kann fara at virka kappingaravlagandi fyrri virkir úttan fyrri Fiskavirking á øðrum plássum (Klaksvík, Hvalba, Gøtu og Vadhorn á Halki).

Tað vil siga, at eg kundi tikið undir við framtaksloysni, treytað av, at loysnin eisini fevndi um tað øki í landinum, har vinnu-loysið er størst (Sandy).

At loysnin fevndi um eina fíkiðliga og skilgøða avtalu við fólk á tveimum plássum, har vágafúsar peningur er (Tøroyri, Tøftir og Eiði), soleiðis at fólk á hesum plássum beinan vegin kundi staðið fyrri minst helminginum av partapeninginum og at hesi eftir einum áramáli fingur móguleika fyrri at keypa Framtaksgrunnin út.

At Framtaksgrunnurin, fyrri at tryggja, at kappingin millum flakavirkinu ikki verður avlagð, sigur seg til reidar eisini at seta pening í tey virkinu, sum standa úttan fyrri Feroysa Fiskavirking (Klaksvík, Hvalba, Gøtu og Vadhorn á Halki). Hetta má sjálvandi vera treytað av, at viðkomandi verkir hava áhuga fyrri, at Framtaksgrunnurin setur partapening í hjá teimum. Og hetta er sjálvandi eisini treytað av, at virkinu skulu hava móguleika fyrri, at keypa grunnin út aftur eftir ávísam áramáli.

Viðvíkjandi móguligum alternativum til framtaksloysnina, dugi eg ikki at siggja burtur frá tí móg-

leikanum, at peningasterk áhugamál á europeiska meginlandinum (í ES) fara at liggja framvið, um tað kemur so langt, at virkinu hjá Feroysa Fiskavirking verða seld á tvingislløsu. Vit vita at ES londini hava stóran áhuga í, at fáa størri atgongd til fiskiríkið hjá feroyskum sjógv og böttar móguleikar fyrri, at veirða á altjóða havalíðum í Norðurlantshavi.

Nú veit eg væl, at sambært partafelagslógini, so skal meirilutin í eini partafelagsnevnd hava bústað í Feroyum, men tað er onki sum forðar fyrri, at peninga-áhugamálini í Europeiska Samveldinum kunnu hava feroyskar ella danskar strámenntar á mánna sínar partafelagsnevndir. Helst verður tað so, at teir lata øll virkinu aftur úttan eitt ella tvey (tal-íð verður lagað eftir prosentpartinum í antistutlógini hjá fólksflokkunum), við skulu taka ímóti fiski, við tí fyrri eyga, at hesin verður fluttur av landinum sum ráfiskur til virkingar á Europeiska meginlandinum.

Tað verður trupult, fyrri ikki at siga heilt ógjørligt, hjá Kósimi í Klaksvík, Norðberg Seafood í Hvalba, Fiskavirkinu í Gøtu, Vadhorn á Halki, Kjørtani Joensen í Lørvík og nógvum

øðrum, at taka kappingina upp við hesar risarnar (gig-antarnar) í ES. Arbeidsloysið í Feroyum, sum setti met í 1993/94 við umleið 25% er nú komið niður á umleið 10%. Soleiðis sum formennirnir í teimum fyra samgonguflokkunum nú spæla við eldin, er vandi fyrri, at arbeidsloysið tey komandi árin verður størri enn tað var tey herviligastu kreppuárin 1993 og 1994.

Í løtuni arbeirða teir fyra formennirnir í samgonguflokkunum av øllum alvi, við tí fyrri eyga, at fáa eitt uppskot til eina anti-trust lóg gjøgnum lótingið. Við øðrum orðum vil tað siga, at hesir, sum vanliga siga seg at standa fyrri marknaðarbúskaparligum sjónarmiðum, nú bróta vakt fyrri at seta marknaðarbúskapinum avmarkningar. At avmarka móguleikarnar hjá privatum vinnulívsmonnum – hjá privatum stigtakarum. Anti-trust lóggeva er eitt vanligt amboð tað snýr seg um at fremja ætlanarbúskap. Og tí má ein spyrja, hvat feroyskur borgarlígur politikkur er, annað enn óverulígur – eitt fata morgana – ein hvørvisjón.

Í meira enn eina hálva öld stóð lutafelagið Feroysa Fiskasøla fyrri so at siga øllum til feroyska fiskiutflut-

inginum. Nøkur fá útgerðarfeløg, sum áttu meirilutan í Feroysa Fiskasølu, stóðu fyrri meginpartinum av fiskiveiðuni, bæði á nær-, mið- og fjarleiðunum og eisini stóðu hesi somu útgerðarfeløg fyrri so at siga allari fiskatílvirking á landi. Men ongin kleyv í tvey. Orðini cinaretur og monopol vóru ikki nevnt. Orðið anti-trust lóg varð ikki tikið uppá tungu. Tað var eitt ókent hugtak millum feroysingar. Og orsøkin var bert ein. Her var partapolitiski flokkliturin í lagi.

Ongin ivi er um, at aftan fyrri ta politisku øsingina, sum verði hevur seinastu tíðina stendur ein livibreyðspolitikkari. Helst tann størsti í Feroyum nakrantíð. Hann hevur stungið fingurin í jørðina og luktað, at Framtaksgrunnurin er eitt ljótt orð, og at navnið smakkar fólk illa. Fólkatingssval kann altíð verða. So nú ráddi um at smíða meðan jarnið er heitt. Sjálvur hevur hann ofta skrivað um hentar idiotar. Slíkar stóð ikki á at fáa sær til hjálpar. Og tað, at herferðin gongur heint ímóti politisk stevnuindunum hjá hansara egna flokki og øðrum samgonguflokkum, hevur ongantýðning. Tí sum orðatak-íð sigur: »hensigten helliger midlet«.

Um formennirnir í samgonguflokkunum kendu sær ábyrgd, soleiðis sum realpolitikkarar – serliga tá teir sita í samgongu – eiga at gera, so høvdu teir, á breiðum politiskum grundarlag, roynt at fingið tann politiska myndugleikan at ávrika nevndina í Framtaksgrunnin soleiðis, at framtaksloysnin varð broytt t.d. tann vegin, sum eg havi mælt til framman fyrri.

Men hetta gjørdur teir ikki. Teir valdu heldur at spæla við eld og harvið at seta feroyska fiskiindnaðin og alt samfelagið í vanda.

Tann 13. januar 1997
Vilhlem Johannesen